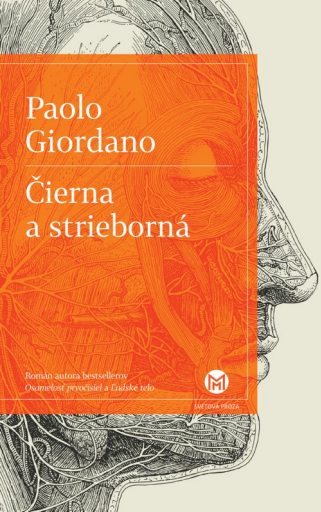

Paolo
Giordano

Čierna
a strieborná

Román autora bestsellerov
Osamelosť prvočítel a Ľudské telo

SVETOVÁ PRÓZA

SVETOVÁ PRÓZA

Paolo
Giordano

Čierna a strieborná

Z taliančiny preložila
MÁRIA ŠTEFÁNKOVÁ

slovar

Copyright © Paolo Giordano 2014

All rights reserved.

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2015

Translation © Mária Štefánková 2015

ISBN 978-80-556-1391-8

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými a ani vo forme fotokópií, nahrávok, ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Dievčaťu, s ktorým chodím.

Toto je fragment reálneho bolestivého, literárne spracovaného príbehu. Odchýlky od skutočnosti významnou mierou nemenia podstatu ľudí, ktorými sa inšpiruje.

Čo znamená niekoho milovať? Všimnúť si ho v zástupe, vyčleniť ho zo skupiny, aj úzkej, kam patrí, hoci len z jeho rodiny či nejakej inej zložky. Potom hľadať jeho premeny, mnohovrstevnatosť, ktorú v sebe ukrýva, a je možno celkom iného druhu.

G. DELEUZE a F. GUATTARI, *Tisíc plošín*

Pani A.

V deň mojich tridsiatych piatych narodenín pani A. rezignovala na zaťatosť, čo ju v mojich očiach charakterizovala väčšmi než ktorákoľvek iná vlastnosť, a ležiac v posteli, ktorá už bola priveľká pre jej telo, konečne opustila tento svet.

Toho rána som išiel na letisko po Noru, ktorá sa vracala z krátkej služobnej cesty. Hoci už bol pokročilý december, zima akosi otáľala a jednotvárnu rovinu po oboch stranách autostrády pokrývala jemnučká hmla akoby namiesto snehu, čo sa nevedel rozhodnúť padať. Nora zodvihla telefón, no potom veľa nerozprávala a predovšetkým počúvala. Povedala rozumiem, dobre, tak v utorok, a nato dodala jednu z tých viet, ktoré máme zo skú-

senosti v zálohe pre nevyhnutné prípady, keď nevieme nájsť vhodné slová: – Možno je to tak lepšie.

Odbočil som na prvé odpočívadlo, aby mohla vystúpiť z auta a sama sa prejsť k bližšie neurčenému bodu na parkovisku. Plakala potichu, pravou dlaňou zovretou do mušle si prikrývala nos a ústa. Jedna z nespočetných vecí, ktoré som spozoroval na svojej žene za desať rokov manželstva, je zlozvyk izolovať sa vo chvíľach bolesti. Náhle je nedostupná, nikomu nedovolí, aby ju utešoval, donúti ma zostať v pozadí, zbytočného svedka jej utrpenia – akási plachosť, ktorú som občas mylne pokladal za nedostatok veľkorysosti.

Zvyšok cesty som išiel trochu pomalšie, videlo sa mi to ako dôstojný prejav úcty. Rozprávali sme sa o pani A., spomenuli sme zopár príhod z minulosti, aj keď v skutočnosti nešlo o príhody v pravom zmysle slova – s ňou sme nijaké nemali –, šlo skôr o zvyky, o zvyklosti tak hlboko zakorenené v našom rodinnom živote, až sa nám videli takmer ako legendy: jej punktičkárstvo, s ktorým nás každé ráno informovala o horoskope, čo počúvala ráno v rozhlase, kým sme my ešte spali; spôsob, akým sa vedela zmocniť niektorých zón v dome, predovšetkým kuchyne, až sme mali pocit, že si od nej musíme pýtať dovoľenie chodiť do vlastnej chladničky; jej prípovedky, ktorými, podľa jej vyjadrenia, predchádzala zbytočným komplikáciam, čo sme vyrábali my mládežníci; jej vojenský, mužský krok a napokon to neskutočné žgrolstvo, pamätáš sa, ako sme jej raz zabudli nechať peniaze na nákup?, vtedy vyrabovala pokladničku na drobné a vzala si všetko do posledného centíka.

Po niekoľkých minútach ticha Nora dodala: – Ale aká to bola žena! Naša Babette. Vždy ochotná. Aj teraz počkala, kým sa nevrátim.

Neupozornil som ju, že ma vlastne práve vylúčila z celkovej situácie, ani som nenašiel odvahu priznať sa, na čo som práve v tej chvíli myslel ja: že pani A. čakala so svojím odchodom na deň mojich narodenín. Obaja sme si takto vyrábali drobnú súkromnú útechu. Pri smrti blízkeho človeka nám nezostáva iné, len vymýšľať si poľahčujúce okolnosti, pripísať zomrelému poslednú starostlivú myšlienku, ktorú chcel venovať práve nám, podriaďiť náhody zmysluplnému plánu. A napriek tomu dnes, s chladným odstupom, ťažko môžem uveriť, že to tak naozaj bolo. Utrpenie odviedlo pani A. ďaleko od nás, od kohokoľvek, už dávno pred tým decembrovým ránom, zahnať ju do kúta v osamelom svete – práve tak ako sa Nora vzdialila odo mňa na odpočívadle autostrády – a tam sa nám obrátila chrbtom.

Volali sme ju takto, Babette, tá prezývka sa nám páčila, lebo evokovala spolupatričnosť, a aj jej sa páčila, lebo s tým francúzskym prízvukom znela ako pohladkanie. Myslím si, že Emanuele nikdy nepochopil jej zmysel, ale možno jedného dňa natrafí na román Karen Blixenovej, alebo ešte pravdepodobnejšie na film, a potom si uvedomí tú súvislosť. I tak však s radosťou akceptoval, že z pani A. sa od istej chvíle stala Babette, *jeho* Babette, a mám podozrenie, že túto prezývku si akosi zvukovo

spájal s papučkami, ktoré si jeho pestúnka hneď po pre-kročení nášho prahu prezula a na konci dňa zasa uložila vedľa lavice. Nora jej kúpila nové, keď zistila, aké tieto sú obnosené, no ona ich odložila do komory a nikdy si ich neobula. Tak to zvykla robiť, nikdy nič nemenila, vlastne sa rukami-nohami bránila každej zmene, a hoci jej uvzatošť, občas hraničiaca s nerozumnosťou, bola smiešna, musím priznať, že nám bola milá. V našom živote, v mojom, Norinom a Emanueleho, ktorý v tom čase hrozil, že sa každú chvíľu vyvráti z koreňov ako mladá rastlinka pod náporom vetra, ona predstavovala pevný bod, útočisko, starý strom s takým širokým kmeňom, že sa nedal objasť ani tromi pármí rúk.

V jednu aprílovú sobotu sa z nej stala Babette. Emanuele už rozprával, ale ešte sedel v detskej sedačke, takže to muselo byť pred piatimi, alebo možno aj šiestimi rokmi. Pani A. nástojila celé mesiace, aby sme ju prišli navštíviť k nej domov, aspoň raz, na obed. Nora a ja sme už boli odborníci na odmietanie pozvaní, ktoré by boli mali čo len náznak rodinných stretnutí, dlho sme odolávali, no pani A. sa nedala odradiť a každý pondelok bola nachystaná znova opakovať pozvanie až do konca týždňa. Vzdali sme to. Odviezli sme sa do Rubiany v stave zvláštnej koncentrácie, akoby sme sa chystali urobiť čosi málo spontánne, čo si od nás vyžadovalo veľkú námahu. Neboli sme zvyknutí sadáť si za stôl s pani A., ešte nie: napriek tomu, že k nám ustavične chodievala, vládol medzi nami bezvýhradne hierarchický vzťah, podľa ktorého nanajvýš ona zaneprázdnená stála, kým sme my jedli a zhovárali sme sa o svojich záležitostiach. V tom čase sme si tuším ešte ani netykali.

– Rubiana, – povedala Nora, prekvapene sa dívajúc na husto zarastené kopce, – predstav si, že by si tu musel stráviť celý život.

Prišli sme do trojizbového bytu, kde pani A. trávila osamelý život vdovy, a nevedeli sme prestať s lichôtkami. O jej predošlom živote sme mali málo informácií – Nora, pravdaže, o čosi viac než ja –, a keďže sme nevedeli pridať nijakú emocionálnu hodnotu tomu, čo sme videli, prostredie bytu sa nám zdalo akési zbytočne pom-pézne, trochu gýčové a čistulinké. Pani A. úplne dokonale prestrela okrúhly stôl v obývačke, strieborné príbory usporiadané na obruse s kvetinovým vzorom, ťažké poháre s pozlátenými okrajmi. Mal som pocit, že obed sám osebe je zámienkou na opodstatnenie existencie obedového servisu, ktorý evidentne nevidel svetlo sveta už celé roky.

Nachystala nám menu, v ktorom sa spájali naše obľúbené chody: špaldovo-šošovicová polievka, pečený pstruh, zapekaný fenikel s ľahučkou bešamelovou omáčkou a ešte šalát zo slnečnicových listov, ktoré vlastnoručne nazbierala, na jemnučko nakrájala a ochutila horčicou a octom. Doteraz si spomínam na každý chod, ba aj na fyzický pocit, ako som sa postupne zbavoval počiatočnej meravosti a podľahol som tým kulinárskym rozkošiam.

– Presne ako Babette! – zvolala Nora.

– Ako kto?

Tak sme pani A. vyrozprávali ten príbeh a ona z neho bola úplne hotová, videla samu seba na mieste kuchárky, ktorá opustila Café Anglais a slúžila dvom starým diev-

kam, a potom minula všetky peniaze na nezabudnuteľný obed pre ne. Utrela si oči spodným okrajom zástery a rýchlo sa nám obrátila chrbtom predstierajúc, že čosi upravuje.

Prešlo pár rokov, kým som ju videl plakať znova, no tentoraz nie od radosti, ale od strachu. Vtedy sme si už boli dosť blízki, a tak som nemal zábrany chytiť ju za ruku a povedať: – Ty to zvládneš. Mnohí podľahnú, ale ty tú chorobu poznáš, lebo si ju už raz prekonala. Si dosť silná.

A myslel som to úprimne. Potom som však videl, ako sa stráca tak rýchlo, že nám ani nedala príležitosť dôstojne sa rozlúčiť, ani nájsť správne slová na vyjadrenie toho, čo pre nás znamenala.

Rajský vták (I)

Koniec prišiel rýchlo, ale ohlasovala ho predzvesť, alebo sa nás o tom aspoň v posledných mesiacoch usilovala presvedčiť pani A., takmer akoby varovanie mohlo dať zmysel čomusi, čo bola len obyčajná smola.

Na sklonku leta, rok a pol pred jej pohrebom, pracuje v záhrade za domom. Vytrháva už vyrodené rastliny fazule, aby urobila miesto pre kel, keď si niekoľko krokov od nej, na jeden z kameňov, ktoré vymedzujú obdĺžnik jej pozemku, sadne vták.

Pani A., ohnutá nad svojimi šesťdesiatimi ôsmimi rokmi, ktoré ju však ešte držia, znehybnie, aby ho nevyplašila, a vták sa na ňu zahľadí pátravým pohľadom. Nikdy takého nevidela. Veľký je asi ako straka, ale farbu má celkom inú: z hlavy mu vyrážajú citrónovožlté chumáče, ktoré siahajú po chrbát a strácajú sa v svetlomodrom operení chrbta a krídel, a chvost je z dlhých bielych pier, bavlnené

vlákna sú na konci skučeravené ako rybárske háčiky. Nevyzera, že by ho prítomnosť ľudí znepokojovala, naopak, pani A. má dojem, že sa tam usadil, aby ho mohla obdivovať. Rozbúcha sa jej srdce, nevie si vysvetliť prečo, takmer sa jej podlomia kolená. Zapochybuje, či vták nepatrí k nejakému zriedkavému tropickému druhu, vzácnemu, ktorý hádam ušiel z kletky nejakého chovateľa: v Rubiane takéto exempláre nežijú. A vlastne, pokiaľ vie, tak v Rubiane nežijú ani chovatelia vzácných vtákov.

Vták jediným prudkým pohybom ohne hlavu nabok a začne si zobákom obštipkávať krídlo. V jeho pohyboch je čosi zlomyselné. Nie, nie zlomyselné, to nie, ale ako to nazvať... aha, povýšenecké. Vyčistí si krídlo a uprie čierne oči rovno do očí pani A. Krídla pritiskuté o telo sa ešte na okamih zachvejú, hrud' sa nadvihne dvoma veľmi pomalými nádychmi. Napokon sa nehlučne odrazí od kameňa a vyletí. Pani A. sleduje dráhu jeho letu, tieniac si oči pred slnkom rukou. Chcela by ho ešte pozorovať, no vták zakrátko zmizne za dubovým lesíkom na susednej parcele.

V noci sa jej snívalo o stretnutí s tým čudесným papagájom. Keď mi to rozprávala, jej choroba už prepukla naplno a vtedy sa nedalo rozoznať, čo sú skutočné fakty a čo vykonštruované, alebo len jednoducho sugescia. No myslím si, že je pravda, že pani A. hneď ráno hľadala obrázok toho vtáka v knihe o faune Val di Susa, ktorú mala doma, lebo tú knihu mi ukázala. A nepochybne je pravda i to, že keď ho nenašla, rozhodla sa obrátiť na svojho priate-

Ľa maliara, vášnivého ornitológa, pretože mi o priebehu celej návštevy dopodrobna zreferovala.

V tom, aký bol jej vzťah s maliarom, som sa nikdy veľmi nevyznal. Ona sa o tom príliš nezmieňovala, možno zo studu, lebo to bol známy umelec – nepochybne najznámejší človek, ktorého navštevovala aj po Renatovej smrti –, alebo naňho len jednoducho žiarlila. Viem, že mu varila zdravé jedlá a nakupovala mu, ale v podstate bola jeho spoločníčkou, dámou, s ktorou sa stýkal vo všetkej počestnosti. Mám pocit, že sa stretávali častejšie, než nám to spomínala. Každú nedeľu po omši ho pani A. navštevovala a zdržala sa uňho až do obeda. Maliarova vila, skrytá za vysokánskymi bukmi, s jasnočervenou fasádou, bola vzdialená od jej sídliska len tri minúty autom alebo desať minút peši po asfaltovej ceste v polkruhu.

Maliar bol trpaslík: nemala zábrany takto o ňom hovoriť, ba vyslovovala to slovo s podtónom krutého zadosťučinenia. Priznala sa mi, že aj po toľkých rokoch jej stále prichádzali na um v súvislosti s ním hlúpe myšlienky, napríklad nešlo jej do hlavy, aké to môže byť, nedotýkať sa nohami zeme, keď človek sedí. A ustavične mu pozorovala ruky, tie zavalité a trochu smiešne prsty, schopné vytvárať zázraky. Bol to jediný muž, ktorého pani A. mohla prevyšovať svojou sotva meter šesťdesiat vysokou postavou, no ktorý bol taký nesporne a výrazne šarmantný, že aj tak vždy mala pocit, že on prevyšuje ju. Návštevy uňho, posedenia v salóne upravenom na ateliér, medzi obrazmi a rámami, ju vracali do čias, keď ju Renato brával so sebou do pivníc a podkrovi, kde hľadali nejaké cenné zabudnuté kúsky.